

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра адміністративного права та процесу, факультет № 1

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни «Сучасні доктрини інформаційного права»

вибіркових компонент

освітньої програми *третього* рівня вищої освіти

081 Право (наукові співробітники)

Харків 2023

СХВАЛЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією з юридичних дисциплін
Науково-методичної ради
ХНУВС
Протокол від 29.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 1
Протокол від 16.08.2023 № 8

Розглянуто на засіданні кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1 (протокол від 09.08.2023 № 7)

Розробники:

1. Завідувач кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1, професор, д.ю.н. Салманова О.Ю.
2. Доцент кафедри адміністративного права та процесу, доцент, к.ю.н. Кириченко О.Ю

Рецензенти:

1. Учений секретар секретаріату Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., доцент Невядовський Владислав Олегович
2. Доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету Імені Ярослава Мудрого к.ю.н. Рябченко Ярослава

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Історія розвитку вчень про інформацію та інформаційне суспільство	8	2	2			4	іспит
Тема № 2. Становлення та соціальні передумови формування інформаційного суспільства	8	2	2			4	
Тема № 3: Історія виникнення наукових шкіл в інформаційному праві	8	2	2			4	
Тема № 4. Ретроспективний аналіз наукових праць в інформаційному праві.	8	2	2			4	
Тема № 5: Концепції предмету інформаційного права.	8	2	2			4	
Тема № 6. Теоретичні засади методу інформаційного права.	8	2	2			4	
Тема № 7: Актуальні засади розвитку вчень про систему інформаційного права на сучасному етапі.	8	2	2			4	
Тема № 8. Історичний аспект наукових вчень про джерела інформаційного права.	8	2	2			4	
Тема № 9: Концептуальні основи кодифікації інформаційного законодавства України	8	2	2			4	
Тема № 10. Концепції та стратегії створення та функціонування інформаційних систем.	8	2	2			4	
Тема № 11: Концептуальні підходи до принципів та функцій інформаційного права.	12	2	4			6	
Тема № 12. Міжнародні засади розвитку інформаційного права.	12	2	4			6	
Тема № 13: Проблеми системного впорядкування суспільних відносин в інформаційній сфері.	10	2	2			6	
Тема № 14. Проблеми та перспективи розвитку правового регулювання інформаційних відносин в Україні	6	2	2			2	
Всього за 3 семестр	120	28	32	0	0	60	

3. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1: Історія розвитку вчень про інформацію та інформаційне суспільство

Семінарське заняття: Історія розвитку вчень про інформацію та інформаційне суспільство.

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань щодо історії виникнення та розвитку вчень про інформацію та інформаційне суспільство, а також вироблення навичок науково-дослідної діяльності з цього питання.

Час проведення: 4 години.

Місце проведення: аудиторія (комп'ютерний клас).

Навчальні питання:

1. Інформація - аналіз її структури, змісту та особливостей.
2. Виникнення теорій інформації.
3. Сучасні підходи до поняття «інформація», її класифікація.
4. Історія розвитку та становлення інформаційного суспільства.
Соціальні передумови формування інформаційного суспільства.

Теми доповідей:

1. Поняття «інформації» як загально-філософської категорії.
2. Виникнення теорій інформації, їх прихильники.
3. Вирішальні аспекти становлення та сучасний стан законодавчого регламентування відносин в інформаційній сфері.
4. Етапи розвитку світової цивілізації. Інформаційні революції. Їх роль і значення.
5. Інформаційний обмін в суспільстві і його еволюція.
6. Інтелектуалізація як основна мета соціальної інформатизації.
7. Умови розвитку інформаційного суспільства: гендерні, вікові, ресурсні, географічні, соціально-економічні та адміністративно-правові.
8. Історико-порівняльний аналіз проходження інформатизації в Україні.
9. Закони функціонування інформаційного суспільства: філософсько-антропологічний вимір.

Хід проведення заняття:

Вивчаючи перше питання, здобувачам необхідно ознайомитися з першими концептуальними науковими працями в інформаційному праві щодо поняття інформації. Зокрема, як «зв'язок, в процесі якого усувається невизначеність» (К. Шеннон); «різноманітність» (У.Р. Ешби); «оригінальність і міра складності» (А. Моль); «знання» (Ф. Махлуп); «загальна методологія науки» (Л. Бріллоєн); «позначення змісту, отриманого із зовнішнього світу, в процесі нашого

пристосування до нього і пристосування до нього наших відчуттів» (Н. Вінер). Ознайомитися з класифікаціями інформації.

Розглядаючи друге питання необхідно вивчити виникнення теорій інформації: 1) ймовірнісна концепція (Р. Фішер 1921 рік), 2) концепція логарифмічної міри кількості інформації (Р. Хартлі 1928 рік), 3) класична статистичної теорія зв'язку (Н. Вінер 1948 рік), 4) концепція кількості інформації як міри зменшення невизначеності (Н.Шеннон 1948 рік). Виникнення теорії інформації на основі моделі індивіда, її прихильники. Знати основні положення теорій зазначених науковців.

Розглядаючи третє питання необхідно зосередити увагу на сучасних підходах до поняття «інформація», її сучасні класифікації. Законодавче визначення інформації та її видів.

Розглядаючи четверте питання особливу увагу слід приділити вирішальним аспектам становлення та сучасному стану законодавчого регламентування відносин в інформаційній сфері. Окремо слід присвятити увагу історії розвитку та становлення інформаційного суспільства, соціальним передумовам формування інформаційного суспільства, етапам розвитку світової цивілізації. Важливо зосередити увагу на інформаційних революціях, їх ролі і значенні в житті суспільства. Дослідити інтелектуалізацію як основну мету соціальної інформатизації.

Також необхідно проаналізувати умови розвитку інформаційного суспільства: гендерні, вікові, ресурсні, географічні, соціально-економічні та адміністративно-правові. Дослідити ретроспективи та перспективи інформаційного суспільства. Зробити історико-порівняльний аналіз проходження інформатизації в Україні.

Література: [7; 9; 1-5].

Тема № 2: Історія виникнення наукових шкіл в інформаційному праві

Семінарське заняття: Історія виникнення наукових шкіл в інформаційному праві.

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань щодо історії виникнення та розвитку наукових шкіл в інформаційному праві, а також вироблення навичок науково-дослідної діяльності з цього питання.

Час проведення: 4 години.

Місце проведення: аудиторія (комп'ютерний клас).

Навчальні питання:

1. Перші наукові праці в інформаційному праві.
2. Видатні особистості у науці інформаційного права.
3. Школи інформаційного права у незалежній Україні.

Теми доповідей:

1. Теорія інформації Глушкова В. М.
2. Теорія інформації Амосова М. М.
3. Базові природничо-наукові концепції: загальна теорія систем, синергетика, інформатика та ін.
4. Методологія кібернетики.
5. Правова інформатика.

Хід проведення заняття:

Вивчаючи перше питання, здобувачам необхідно ознайомитися з процесами зміни правової парадигми, формуванням нових поглядів, заснованих на виявленні зв'язків реального світу із розвитком суспільства. Проаналізувати виникнення різних наукових напрямів і шкіл на основі дослідження розвитку, взаємозв'язків та взаємовпливів базових концепцій нових природничо-наукових поглядів, таких, як загальна теорія систем, синергетика, інформатика та ін. Окремо приділити увагу науково-методологічним засобам дослідження і моделювання правових процесів в контексті інформаційної діяльності людей. Вивчити перехід до нових уявлень у сфері гуманітарних проблем.

Розглядаючи друге питання необхідно простежити сучасні тенденції розвитку науки: диференціація та інтеграція наукових інституцій. Визначити природні процеси диференціації наук - розрив між сучасними науками природничого циклу та гуманітарними науками. Дослідити виникнення основних законів та закономірностей матеріального світу, розвиток техніки та технологій, створення штучного технократичного світу сучасної цивілізації. «Математизація», «технологізація» та «інформатизація» наук. Прослідкувати творчий шлях Глушкова В. М. та Амосова М. М. Знати основні положення теорій зазначених науковців.

Розглядаючи третє питання необхідно зосередити увагу на впровадженні методології кібернетики, організаційно-правовим проблемам розробки та використання автоматизованих систем управління. Дослідити формування наукової школи правової інформатики, яка вивчає інформаційно-аналітичні системи, проблемно-орієнтовані комплекси й автоматизовані робочі місця для забезпечення законотворчої, правозастосовної та правоосвітньої діяльності. Відзначити основні праці в галузі правової інформатики як підґрунтя для становлення і розвитку інформаційного права, як комплексної галузі права.

Література: [7; 9; 1-5].

Тема № 3: Концепції предмету інформаційного права. Теоретичні засади методу інформаційного права.

Семінарське заняття: Концепції предмету інформаційного права. Теоретичні засади методу інформаційного права.

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань щодо концептуальних засад предмету, методу та сфери дії інформаційного

права, а також вироблення навичок науково-дослідної діяльності з цього питання.

Час проведення: 4 години.

Місце проведення: аудиторія (комп'ютерний клас).

Навчальні питання:

1. Становлення інформаційного права як самостійної галузі права.
2. Сучасні концепції предмета інформаційного права України.
3. Методи правового регулювання інформаційних правовідносин.
4. Антропологічні засади інформаційного права.
5. Концепції сфери дії інформаційного права.

Теми доповідей:

1. Проблеми предмету інформаційного права.
2. Аксиологія галузі інформаційного права..
3. Термінологічна система інформаційного права та шляхи її розвитку.
4. Поняття й предметна сфера інформаційних прав людини.
5. Людина в соціокультурному просторі інформаційного суспільства: концептуальні підходи до розуміння сутності.
6. Проблеми сфери дії інформаційного права.

Хід проведення заняття:

Розглядаючи перше питання необхідно засвоїти теоретичні засади формування, становлення та утвердження інформаційного права в системі права України. Особливу увагу необхідно приділити загальним питанням аксіології галузі інформаційного права.

Вивчаючи друге питання необхідно дослідити концепції предмета інформаційного права України.

Розглядаючи третє питання необхідно вивчити підходи вчених, які визначають методи правового регулювання інформаційних правовідносин. Вивчити відмінність методу інформаційного права від методів галузей права, які межують з інформаційним. Здобувачі повинні виробити власну позицію з цього приводу.

Вивчаючи четверте питання необхідно дослідити антропологічні засади інформаційного права. Визначити місце людини в соціокультурному просторі інформаційного суспільства: концептуальні підходи до розуміння сутності. Розуміти інформаційну картину світу як світоглядний орієнтир сучасної людини. Вивчити морально-етичні аспекти функціонування людини в інформаційному суспільстві. Окремо приділити увагу об'єктивній діалектиці інформаційних прав і свобод особистості в інформаційному суспільстві.

Розглядаючи п'яте питання потрібно на доктринальному рівні дослідити термінологічну систему інформаційного права та шляхи її розвитку. Загальнотеоретичні підстави визначення інформаційного права в якості галузі права. Опрацювати парадигму сучасного інформаційного права України з

огляду на це потрібно вивчити наукові підходи до цього питання та виробити власну позицію щодо сучасної сфери дії інформаційного права.

Література: [7; 9; 10-11; 1-5].

Тема № 4: Історія та розвиток вчень про систему та джерела інформаційного права

Семінарське заняття: Історія та розвиток вчень про систему та джерела інформаційного права.

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань щодо теорії системи та джерел інформаційного права, а також вироблення навичок науково-дослідної діяльності з цього питання.

Час проведення: 4 години.

Місце проведення: аудиторія (комп'ютерний клас).

Навчальні питання:

1. Історія становлення системи інформаційного права.
2. Концептуальні підходи до системи інформаційного права.
3. Міжнародні засади розвитку інформаційного права.
4. Тенденції розвитку системи інформаційного права та інформаційного законодавства на сучасному етапі.

Теми доповідей:

1. Проблеми основних інститутів інформаційного права.
2. Співвідношення системи інформаційного права із системою інформаційного законодавства, системою науки інформаційного права та системою навчальної дисципліни «Інформаційне право».
3. Генезис досліджень правового регулювання в інформаційній сфері.
4. Динамізм у системі інформаційного права.
5. Концептуальні підходи до співвідношення міжнародних та національних документів у галузі охорони інформації.

Хід проведення заняття:

У ході вивчення першого питання необхідно вміти виділяти історичні етапи становлення системи інформаційного права. Знати проблеми системи інформаційного права у історичному та сучасному контексті.

Розглядаючи друге питання необхідно засвоїти теорії систем. Вивчити концепції системи інформаційного права: особливості становлення та сучасний стан, її основні характеристики. Дослідити теоретичні основи розвитку системи інформаційного права. Визначити єдність та динамізм системи інформаційного права. Вміти на доктринальному рівні розмежовувати систему інформаційного права, систему інформаційного законодавства, систему науки інформаційного права та систему навчальної дисципліни «Інформаційного права».

Вивчаючи третє питання необхідно дослідити міжнародні засади розвитку національного інформаційного права. Визначити, які міжнародні норми здійснили найбільший вплив на національне інформаційне законодавство. Окреслити коло міжнародних норм, які ще не ратифіковані Україною та вивчити причини такого стану.

Розглядаючи четверте питання необхідно вивчити стан і види джерел інформаційного права. Дослідити генезис досліджень правового регулювання в інформаційній сфері. Окремо приділити увагу проблемам становлення і розвитку інформаційного права та інформаційного законодавства України. З огляду на це потрібно вивчити наукові підходи до цього питання та виробити власну позицію щодо тенденцій розвитку системи інформаційного права та інформаційного законодавства на сучасному етапі.

Література: [7; 9; 1-5; 12].

Тема № 5: Концептуальні основи кодифікації інформаційного законодавства України

Семінарське заняття: Концептуальні основи кодифікації інформаційного законодавства України.

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань щодо кодифікації інформаційного законодавства, а також вироблення навичок науково-дослідної діяльності з цього питання.

Час проведення: 4 години.

Місце проведення: аудиторія (комп'ютерний клас).

Навчальні питання:

1. Значення інформаційно-правових норм у розвитку сучасного інформаційного суспільства.
2. Концепція реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин.
3. Методологічні основи кодифікації інформаційного законодавства.
4. Концепції та стратегії створення та функціонування інформаційних систем.

Теми доповідей:

1. Методологічні основи правового регулювання в інформаційній сфері за умови використання мережі Інтернет.
2. Проблеми співвідношення центральних та локальних нормативно-правових актів.
3. Кодифікація українського інформаційного законодавства. Тенденції розвитку інформаційно-правових норм.

Хід проведення заняття:

Розглядаючи перше питання необхідно засвоїти концептуальні підходи значення інформаційно-правових норм у розвитку сучасного інформаційного суспільства. Вивчити праці науковців, які займалися зазначеним питанням. Навчитися виробляти власну позицію щодо тенденцій розвитку інформаційно-правових норм.

Вивчаючи друге питання необхідно розглянути позиції вітчизняних науковців щодо вибору форми систематизації. Ґрунтовно дослідити Концепцію реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин. Вміти на доктринальному рівні визначати основні напрямки подолання проблем правового регулювання інформаційних відносин: оновлення, приведення до вимог сьогодення за допомогою відповідної систематизації.

Вивчаючи третє питання необхідно визначити методологічні основи кодифікації інформаційного законодавства: від Інформаційного кодексу України до Кодексу про захист інформації в Україні та ін.

Вивчаючи четверте питання необхідно дослідити існуючі Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. «Концепція розвитку інформаційного суспільства», «Стратегія розвитку інформаційного суспільства», «Державна цільова програма з розвитку інформаційного суспільства». З огляду на це потрібно вивчити наукові підходи до цього питання та виробити власну позицію щодо тенденцій розвитку систематизації інформаційного законодавства.

Література: [7; 9; 1-5].

Тема № 6: Концептуальні підходи до принципів та функцій інформаційного права

Семінарське заняття: Концептуальні підходи до принципів та функцій інформаційного права

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань щодо концептуальних підходів до принципів та функцій інформаційного права, а також вироблення навичок науково-дослідної діяльності з цього питання.

Час проведення: 4 години.

Місце проведення: аудиторія (комп'ютерний клас).

Навчальні питання:

1. Принципи як узагальнююче відображення змісту всієї галузі інформаційного права.
2. Сучасні підходи до системи принципів інформаційного права.
3. Класифікації принципів інформаційного права.
4. Сучасні підходи до системи функцій інформаційного права.

Теми доповідей:

1. Проблеми співвідношення норм права і принципів в інформаційному праві.
2. Методологічні засади формування системи принципів інформаційного права.
3. Роль принципів інформаційного права в процесі здійснення правотворчої та правозастосовної діяльності.
4. Принцип заборони створення та розповсюдження інформації, яка є шкідливою або небезпечною для окремих осіб, суспільства та держави.
5. Принцип вільного одержання, використання, поширення та зберігання будь-якої інформації, не обмеженої законодавством України.
6. Принцип гарантованості права на інформацію.
7. Принцип обов'язковості публікації інформації, яка має важливе суспільне значення

Хід проведення заняття:

При розгляді першого питання необхідно дослідити підходи вчених до поняття та системи принципів інформаційного права. Простежити історію зміни підходів до зазначеного питання.

Вивчаючи друге питання необхідно визначити юридичне закріплення принципів правового регулювання інформаційних відносин та принципів інформаційного права України в правових джерелах та сучасному інформаційному законодавстві України. Зупинитися на відмінностях принципів заборони створення та розповсюдження інформації, яка є шкідливою або небезпечною для окремих осіб, суспільства та держави та принципу вільного одержання, використання, поширення та зберігання будь-якої інформації, не обмеженої законодавством України. Сформувати власний підхід до системи та змісту принципів інформаційного права.

Розглядаючи третє питання необхідно вивчити всі існуючі класифікації принципів інформаційного права. Розробити та обґрунтувати власну класифікацію принципів інформаційного права. Вивчити методологічні засади формування системи принципів інформаційного права. Вміти на доктринальному рівні визначати роль принципів інформаційного права в процесі здійснення правотворчої та правозастосовної діяльності. Визначити місце функцій у теорії інформаційного права та їх значення при визначенні самостійності даної галузі права.

При розгляді четвертого питання необхідно зрозуміти функцію права як філософську категорію. Дослідити функції інформаційного права та їх класифікації. Опрацювати зміст функцій інформаційного права, їх структуру та види. Сформувати власний підхід до системи та змісту функцій інформаційного права.

Література: [7; 9; 1-5].

Тема № 7: Проблеми системного впорядкування суспільних відносин в інформаційній сфері.

Семінарське заняття: Проблеми системного впорядкування суспільних відносин в інформаційній сфері.

Навчальна мета заняття: засвоєння, поглиблення та розширення знань щодо впорядкування суспільних відносин в інформаційній сфері, а також вироблення навичок науково-дослідної діяльності з цього питання.

Час проведення: 2 години.

Місце проведення: аудиторія (комп'ютерний клас).

Навчальні питання:

1. Пріоритети законодавчого забезпечення інформаційних правовідносин в Україні.
2. Державна політика України в інформаційній сфері.
3. Проблеми та перспективи розвитку правового регулювання інформаційних відносин в Україні.

Теми доповідей:

1. Вплив процесів глобалізації на правотворчість України.
2. Проекти систематизації інформаційного законодавства.
3. Державна політика інформатизації.

Хід проведення заняття:

Вивчаючи перше питання здобувачі повинні ознайомитися з упорядкуванням законодавства як одного з основних завдань на шляху до побудови України як правової держави. Визначити пріоритети законодавчого забезпечення інформаційних правовідносин в Україні. На підставі цього сформулювати власне бачення впливу процесів глобалізації на правотворчість України.

При розгляді другого питання необхідно дослідити спрямування державної політики України в інформаційній сфері. Дослідити погляди сучасних науковців і практиків щодо створення системи інформаційного законодавства. Проаналізувати існуючі проекти систематизації інформаційного законодавства. Окрему увагу приділити Державній політиці інформатизації.

Література: [7; 9; 1-5].

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в інтернеті

Основна:

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в інтернеті

Основна

1. Адміністративно-правова сутність режиму захисту державних інформаційних ресурсів, криптографічного і технічного захисту інформації / Белєвцева В.В. // Юрист України. Х.: Право, 2011. № 1 (14). С. 11-16.
2. Адміністративно-правове забезпечення прав інтелектуальної власності в системі МВС України. Смерницький Д.В. : Монографія / Д.В. Смерницький ; за заг. ред. д.ю.н., проф. К.І. Беякова. К. : ДНДІ МВС України, 2014. 252 с.
3. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері державної безпеки України. Корж І.Ф. : Монографія. В.: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2013. 384 с.
4. Адміністративно-правовий захист інформації: проблеми та шляхи вирішення. Настюк В. Я., Белєвцева В. В. К.: Ред. журн. «Право України» ; Х. : Право, 2013. 128 с.
5. Актуальні проблеми становлення і розвитку правової науки в інформаційній сфері / Пилипчук В.Г. // Інформація і право. 2012. № 1(4). С.15-22.
6. Адміністративне право України. Повний курс. Підручник. // за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
7. Боротьба з тероризмом та інформаційні технології геополітичного контролю простору: зарубіжний погляд і досвід / М.П. Стрельбицький, І.В. Авдошин //Фаховий відомчий журнал СБУ і НАН України: «Державна безпека», №2. С. 43-57.
8. Ваді сучасної правової комунікації / Н.А. Савінова // Правова інформатика. – 2014. – № 4(44). С. 40-48.
9. Виборчий кодекс України: системна інформатизація. В.М.Фурашев, Д.В. Ланде. К.: Синопис, 2011. 211 с.
10. Інформаційний ресурс фіксування судового засідання технічним и засобами як процесуальний документ / П. Коляденко // Правова інформатика. – 2015. – № 2(46). – С. 88-95.
11. Інформаційні війни у інформаційному суспільстві: до питання обумовленості криміналізації / Савінова Н.А. // Інформаційна безпека. – 2012. - № 1 (8). – С. 70-73.
12. Інформаційні потоки та інформаційні об'єкти / Брайчевський С.М. // Правова інформатика. – 2012. – № 2(34). – С. 96-101.
13. Інформаційні ресурси: національні та державні, зміст, поняття / ДОВГАНЬ О.Д. // Інформація і право. – 2015. – № 3(15). – С 85-91.

14. Інформаційно-комп'ютерне озброєння ОВС та підготовка кадрів / Швець М.Я., Антоненко С.А., Хахановський В.Г. // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – № 3(6). – С. 180-184.

15. Інформаційно-правове регулювання документованої інформації / Коваленко Л.П. // Інформація і право. – 2013. – № 1(7). – С. 58-63.

16. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові та правозахисні органи України. Підручник. / МВС України, Харків.нац.ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С.М. Гусарова ; [Гусаров С.М., Салманова О.Ю., Комзюк А.Т. та ін.]. Харків, 2020. 512 с.

Допоміжна

1. Конституція України [Текст]: зі змінами та доповненнями : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.] // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
3. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI [Електронний ресурс]. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
4. Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і вільного обігу цих даних : Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 24.10.1995 р. [Електронний ресурс]. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_242
5. Про інформацію: Закон України від [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.